

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Н. А. Сторчак

Методичні вказівки
з навчальної дисципліни
"АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ"

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Рекомендованно Методичною радою НУК

Електронне видання комбінованого
використання на CD-ROM

МИКОЛАЇВ • НУК • 2010

УДК 342.92

Рецензент Дмитриченко І.В., канд. юрид. наук, доцент.

Електронний аналог друкованого видання:

Сторчак Н.А. Методичні вказівки з навчальної дисципліни "Адміністративна відповідальність". – Миколаїв : Видавництво НУК, 2010. – 30 с.

Кафедра правознавства

Методичні вказівки дають систематизоване уявлення про адміністративну відповідальність як інститут, її форми, підстави і порядок реалізації. Вказівки містять тематичний план, теоретичні та методичні рекомендації для вивчення курсу, контрольні запитання і завдання, перелік нормативного матеріалу та літератури.

Призначені допомогти студентам у вивченні курсу Адміністративна відповідальність, а також будуть корисними для викладачів з дисциплін адміністративно-правового циклу, комплексних дисциплін та всіх, хто цікавиться питаннями застосування адміністративної відповідальності.

УДК 342.92

Навчальне видання

СТОРЧАК Ніна Анатоліївна

Методичні вказівки
з навчальної дисципліни
"АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ"

Коректор *М.О. Паненко*

Комп'ютерне верстання *А.В. Платонова*

© Сторчак Н.А., 2010

© Видавництво НУК, 2010

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,7. Обсяг даних 839КВ.

Тираж 1 прим. Вид. № 30. Зам. № 321.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування,
54025, м. Миколаїв, пр. Героїв Сталінграда, 9
E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2506 від 25.05.2006 р.

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку державності України суттєво зростає роль адміністративної відповідальності – законодавець намагається широко використовувати її охоронний та попереджувальний потенціал, релевантність соціально-економічним і політичним умовам, а також її процесуальну економічність. Цим зумовлюється підвищення уваги до адміністративно-деліктних проблем і наявність у навчальному плані для спеціальності "Правознавство" окремого курсу "Адміністративна відповідальність".

Сучасне правове регулювання питань реалізації адміністративної відповідальності не позбавлене недоліків, однак, більш досконалим вже можна вважати систему адміністративних стягнень, провадження у справах про адміністративні правопорушення, запобігання найбільш поширеним та шкідливим діям. Крім того, сьогодні адміністративну відповідальність розглядають як комплексне, міжгалузеве утворення, або навіть як окремі галузі виділяють адміністративно-деліктне та адміністративно-деліктне процесуальне право.

Для того, щоб у студентів склалося чітке уявлення та ґрунтовні знання про інститут адміністративної відповідальності, його проблеми та перспективи, й розроблені дані методичні вказівки. Вони дають користувачу можливість з'ясувати зміст дисципліни, цілі та завдання, поставлені перед ним у процесі її вивчення; звернути увагу на основні поняття; структурувати матеріал про адміністративну відповідальність та встановити міжпредметні зв'язки. Користування рекомендованими джерелами дає

змогу поглибити знання з курсу та сформувати навички роботи з нормативною базою. Наведені після кожної теми контрольні запитання та завдання, а також тематика рефератів спрямовані на поглиблення знань та закріплення результатів навчання.

Таким чином, врахування студентами передбачених у даних вказівках положень є основою якісного засвоєння знань з курсу "Адміністративна відповідальність" та їх подальшого практичного застосування.

АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

Адміністративна відповідальність є одним із основних інститутів адміністративного права (хоча вже набула ролі міжгалузевого), складним і багатогранним явищем, яке охоплює адміністративно-деліктні норми, адміністративно-деліктні правовідносини, правопорушення з їх статистичними елементами (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо.

Дисципліна "Адміністративна відповідальність" не тільки спрямована на вивчення вказаних питань, а й враховує проблематику правового забезпечення адміністративної відповідальності – відсутність досконалої та систематизованої нормативної бази, конкуренцію норм, часом неоднозначне їх тлумачення, нечітке регулювання адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів і т. п.

Розгляд матеріалу, що становить зміст курсу, відбувається з встановленням взаємозв'язку з такими дисциплінами, юридичними науками та галузями права (законодавства), як конституційне, адміністративне, фінансове, господарське, податкове, митне, екологічне, цивільне, інформаційне право, адміністративний, цивільний, кримінальний процес, виконавче провадження тощо.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

Розподіл годин на семестр за видами занять відповідно до навчального плану здійснено таким чином:

Семестр	Загальна кількість годин/кредитів	Розподіл за видами занять				Форма атестації
		Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота	
6-й	36/1	18	–	9	9	Залік

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни "Адміністративна відповідальність" є якісне засвоєння студентами досліджених наукою та перевічених практикою знань,

уявлень про інститут адміністративної відповідальності. Відповідно до цього, завданням дисципліни є вивчення правовідносин, пов'язаних із застосуванням заходів адміністративного примусу, в тому числі з порушенням і розглядом справ про адміністративні правопорушення, переглядом і виконанням постанови. Належна увага приділяється вивченню нормативного матеріалу, який регламентує відповідні питання.

Все вищенаведене дає можливість студентам отримати ґрунтовні знання з питань адміністративної відповідальності й забезпечити подальше самостійне оновлення та спеціалізацію цих знань, а також вільне користування нормативною базою.

Вимоги до знань та умінь. Після вивчення курсу "Адміністративна відповідальність" студенти повинні знати: зміст основних понять курсу; принципи та джерела адміністративної відповідальності; елементи складу адміністративного правопорушення; систему адміністративних стягнень та порядок їх накладення; стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення; суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх процесуальний статус тощо.

Після вивчення курсу "Адміністративна відповідальність" студенти повинні *вміти*: працювати з адміністративно-деліктним законодавством і слідкувати за його постійним оновленням; орієнтуватися в системі суб'єктів адміністративної юрисдикції; визначати стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення та притаманний їм порядок дій; користуватися набутими теоретичними знаннями та застосовувати норми про адміністративну відповідальність на практиці; складати проекти процесуальних документів у справах про адміністративні правопорушення; аналізувати тенденції практики застосування адміністративної відповідальності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ модуля	Сума кредитів	Кількість балів	Найменування елементів модуля	Розподіл навчального часу			
				Лекц.	Прак. зан.	Індив. роб.	Сам. роб.
1	0,5	30-50	Інститут адміністративної відповідальності. Підстави і форми адміністративної відповідальності				
			1.1. Інститут адміністративної відповідальності	2	-	1	1
			1.2. Адміністративне правопорушення, його види. Склад адміністративного правопорушення	2	-	1	1
			1.3. Адміністративне стягнення та інші види адміністративного примусу	2	-	1	1

Продовж.

№ модуля	Сума кредитів	Кількість балів	Найменування елементів модуля	Розподіл навчального часу			
				Лекц.	Прак. зан.	Індив. роб.	Сам. роб.
			1.4. Порядок накладання адміністративного стягнення	2	-	1	1
Всього				8	-	4	4
2	0,5	30-50	Адміністративна відповідальність спеціальних суб'єктів. Проведення у справах про адміністративні правопорушення				
			2.1. Адміністративна відповідальність спеціальних суб'єктів	2	-	1	1
			2.2. Проведення у справах про адміністративні правопорушення: загальна характеристика	2	-	1	1
			2.3. Порушення справи про адміністративні правопорушення	2	-	1	1
			2.4. Розгляд справи про адміністративні правопорушення	2		1	1
			2.5. Перегляд і виконання постанов (рішень) у справах про адміністративні правопорушення	2	-	1	1
Всього				10	-	5	5
Разом				18	-	9	9

ТЕМА 1.1. ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

План

1. Поняття і характеристика адміністративної відповідальності. Її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.
2. Джерела адміністративної відповідальності.
3. Принципи та функції адміністративної відповідальності.
4. Інші види юридичної відповідальності, що регулюються адміністративним правом.

Теоретичні та методичні рекомендації

Адміністративна відповідальність є не тільки одним з основних інститутів адміністративного права, а й носить комплексний, міжгалузевий характер. При вивченні даної теми потрібно зважати на те, що термін "адміністративна відповідальність" має два значення – як правовий інститут та як вид юридичної відповідальності.

Поняття адміністративної відповідальності не закріплене в чинному законодавстві України, а теоретичні дефініції багаточисленні та різноманітні. Адміністративна відповідальність найчастіше визначається через базове поняття юридичної відповідальності, тому серед її *ознак* є ті, що властиві юридичній відповідальності в цілому, та спеціальні ознаки адміністративної відповідальності.

Студентам доречно в цілому проаналізувати *правове регулювання* адміністративної відповідальності. Необхідно звернути увагу на те, що норми, які встановлюють адміністративну відповідальність, розосереджені в різних нормативних актах, у тому числі кодифікованих, і, як правило, носять комплексний (матеріально-процесуальний) характер. Сам Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) від 07.12.1984 не є досконалим за змістом та юридичною технікою. Він допускає встановлення адміністративної відповідальності підзаконними актами, зокрема, рішеннями місцевих рад та їх виконкомів (ст.5), хоча це суперечить Конституції України.

З'ясуванню підлягають *завдання* законодавства про адміністративну відповідальність (ст.1 КУпАП) та *принципи* дії адміністративно-деліктного законодавства – дія в часі, в просторі, по колу осіб (ст.ст.2,8).

Принципи (керівні ідеї адміністративної відповідальності) та її функції (напрямки впливу на суспільні відносини) мають бути проаналізовані, спираючись на нормативний матеріал та знання з інших дисциплін. Слід встановити співвідношення між цілями та функціями адміністративної відповідальності.

Студентам слід знати, що нормами адміністративного права, регулюється, крім адміністративної відповідальності, ще *дисциплінарна та матеріальна*. Необхідно визначити причини їх існування в даній галузі права, їх правове регулювання та співвідношення між собою.

Розгляд питань даної теми має відбуватися із встановленням *взаємозв'язку з такими галузями права (законодавства) та юридичними науками*, як конституційне, адміністративне, фінансове, господарське, податкове, митне, екологічне, цивільне право, виконавче провадження, адміністративний, цивільний, кримінальний процес тощо.

Контрольні запитання та завдання: 1. Що являє собою адміністративна відповідальність? 2. Назвіть основні джерела адміністративної відповідальності. 3. Які принципи лежать в основі адміністративної відповідальності? 4. Які функції здійснює адміністративна відповідальність? 5. Порівняти адміністративну та кримінальну відповідальність; адміні-

стративну та дисциплінарну відповідальність. 6. Проаналізувати структуру норм, наведених в ст.ст.17, 22, 89, 113, 253, 257, ч.2 ст.291 КУпАП.

Тематика рефератів: 1. Проблеми правового регулювання адміністративної відповідальності. 2. Кодифікація законодавства про адміністративні правопорушення: історія, проблеми, перспективи. 3. Адміністративно-деліктний правовий феномен. 4. Результати вдосконалення адміністративно-правового регулювання відносин в сфері безпеки дорожнього руху. 5. Формування галузей адміністративно-деліктного права та адміністративно-деліктного процесуального права.

Джерела: [1-28, 30-32, 36-42, 44-47, 49, 52, 58, 60, 65, 68, 69, 71, 73, 80, 82, 86, 91, 93].

ТЕМА 1.2. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЙОГО ВИДИ. СКЛАД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

План

1. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення. Діяння, які не вважаються адміністративними правопорушеннями.

2. Класифікація адміністративних правопорушень. Найпоширеніші види адміністративних правопорушень.

3. Склад адміністративного правопорушення: поняття, значення, елементи. Вина в адміністративному праві.

4. Види складів адміністративного правопорушення.

Теоретичні та методичні рекомендації

При вивченні даної теми необхідно проаналізувати визначення *адміністративного правопорушення*, подане в ст.9 КУпАП, а також звернути увагу на розмежування в літературі термінів "адміністративне правопорушення" та "адміністративний проступок".

Студенти мають встановити *ознаки* адміністративного правопорушення, особливо звернути увагу на специфічні; юридичну та фактичну *підстави* адміністративної відповідальності. Крім цього, слід визначити *діяння, які не вважаються адміністративними правопорушеннями*, з огляду на їх малозначність (ст.22 КУпАП) та обставини, що виключають адміністративну відповідальність (ст.17-20).

Адміністративні правопорушення, будучи багатоманітними, підлягають *класифікації* за об'єктом посягання, за значенням наслідків, за особливостями конструкції складу адміністративного правопорушення тощо.

Слід зважати на залежність адміністративних правопорушень від соціально-економічної, політичної та іншої ситуації. Студенти, спираючись на статистичні дані, мають з'ясувати, які *адміністративні правопорушення є найпоширенішими*, зокрема серед порушень діючих на транспорті правил, в галузі шляхового господарства і зв'язку та серед посягань на громадський порядок і громадську безпеку.

При розгляді питань, пов'язаних зі *складом адміністративного правопорушення* студентам доречно згадати відповідний матеріал із теорії держави та права, адміністративного та кримінального права. Слід визначити роль складу адміністративного правопорушення в інституті адміністративної відповідальності.

Для систематизації ознак, які формують склад адміністративного правопорушення, доцільним є заповнення таблиці "Склад адміністративного правопорушення".

Об'єкт	Суб'єкт
Види:	Види:
Предмет -	Ознаки загального суб'єкта:
Об'єктивна сторона	Суб'єктивна сторона
Ознаки:	Ознаки:

Обов'язково слід звернути увагу на категорію вини, яка є досить складною в адміністративному праві, доцільно порівняти її з виною як ознакою злочину (ст.ст.10-11 КУпАП).

Склади адміністративних правопорушень безумовно мають бути проаналізовані залежно від значення наслідків (як матеріальні та формальні). З'ясуванню підлягає також питання про склади адміністративних правопорушень, суміжні із іншими видами правопорушень (перш за все, зі злочинами).

Контрольні запитання та завдання: 1. Що являє собою адміністративне правопорушення? 2. Назвіть види адміністративних правопорушень. 3. Які діяння не вважаються адміністративними правопорушеннями? 4. Для чого існує конструкція складу адміністративного правопорушення, які її елементи? 5. Якими є форми вини при адміністративному правопорушенні? 6. Під час футбольного матчу після несправедливого пенальті у ворота своєї команди вболівальники влаштували бійку на стадіоні. В описаній ситуації кваліфікуйте правопорушення та визначте ознаки його складу.

Тематика рефератів: 1. Об'єктивні ознаки складу адміністративного правопорушення. 2. Інститут складу адміністративного правопорушення, його роль в реалізації адміністративної відповідальності. 3. Суб'єкт ад-

міністративного правопорушення: законодавчі та наукові проблеми. 4. Су-міжність складів адміністративних правопорушень та злочинів. 5. Вина фізичних та юридичних осіб в адміністративному праві.

Джерела: [1, 3, 4, 6-8, 25-28, 30-32, 36-42, 44, 48, 55, 57, 59, 70].

ТЕМА 1.3. АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ ТА ІНШІ ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ

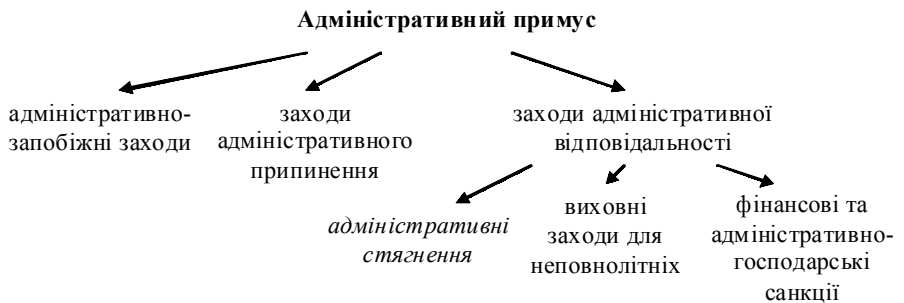
План

1. Поняття, ознаки, цілі адміністративного стягнення.
2. Класифікація адміністративних стягнень.
3. Окремі види адміністративних стягнень.
4. Адміністративно-запобіжні заходи.
5. Заходи адміністративного припинення.

Теоретичні та методичні рекомендації

При вивченні даної теми потрібно з'ясувати сутність *адміністративного примусу*, його заходи та місце, яке займають адміністративні стягнення серед них. Для цього доречно звернутися до схеми "Заходи адміністративного примусу" (рис. 1).

Обов'язковому розгляду підлягають законодавче визначення *адміністративного стягнення*, подане у ст.23 КУпАП, та дефініції, пропоновані теорією адміністративного права. Також засвоєнню підлягають *ознаки адміністративного стягнення*.

Рис. 1. Заходи адміністративного примусу

Перед адміністративним стягненням ставляться певні *цілі*, які можуть бути встановлені на підставі змісту ст.23 КУпАП та результатів порівняння з цілями покарання в кримінальному праві.

Студенти мають знати, що *перелік адміністративних стягнень*, передбачених у ст.24 КУпАП, не є вичерпним та закритим, слід також

звернутися до Законів України "Про об'єднання громадян", "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності" тощо, а адміністративно-господарські санкції врегульовані главою 27 Господарського кодексу України.

Потрібно зупинитися на *класифікації адміністративних стягнень*: 1) за поглядом законодавця (основні та додаткові стягнення – ст.25 КУпАП); 2) за критеріями, які виділяють в теорії – форма, характер впливу на особу, дія в часі відносно впливу на правопорушника, суб'єкти застосування, каральна сила.

Вивченню підлягають *окремі види адміністративних стягнень*: попередження, штраф, виправні роботи, громадські роботи, адміністративний арешт, оплатне вилучення предмета, конфіскація, позбавлення спеціального права (ст.ст.26-32 КУпАП). Доцільно використовувати при цьому таку схему аналізу видів стягнень: зміст стягнення, його форма, умови застосування, розмір (строк), правові наслідки, обмеження на застосування стягнення, суміжні заходи примусу (в кримінальному, цивільному, господарському, земельному праві тощо). Обов'язковим є відслідковування новацій в системі адміністративних стягнень, зокрема появу з 24.09.2008 громадських робіт та зміну строків позбавлення спеціального права.

При розгляді *адміністративно-запобіжних заходів та заходів адміністративного припинення*, які є різновидами адміністративного примусу, необхідно звернути увагу на їх сутність, причини їх запровадження законодавцем та цілі їх застосування. Ці заходи передбачаються КУпАП (ст.ст.259, 260-267), Законами України "Про міліцію", "Про державну податкову службу в Україні", "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" тощо.

Контрольні запитання та завдання: 1. Що являє собою адміністративне стягнення? 2. Охарактеризуйте цілі адміністративного стягнення. 3. Які адміністративні стягнення є основними, а які додатковими? 4. Чим відрізняються виправні та громадські роботи як види адміністративних стягнень? 5. Назвіть відомі Вам адміністративно-запобіжні заходи. 6. Рибінспектор затримав Василя Орлова та його сина Вадима (13 років), які на надувному човні посеред озера витягували рибу із сітки. Кваліфікуйте діяння та визначте, які адміністративні стягнення і до кого можуть бути застосовані.

Тематика рефератів: 1. Адміністративні стягнення: сутність, цілі, класифікація. 2. Адміністративні стягнення в системі заходів адміністративного примусу. 3. Проблеми вдосконалення адміністративних стяг-

нень. 4. Заходи фізичного впливу та застосування спеціальних засобів і вогнепальної зброї як заходи адміністративного припинення. 5. Адміністративно-правовий захист інтересів споживачів.

Джерела: [2, 3, 4, 19-21, 23, 25-27, 30-31, 34, 36-42, 44, 51, 56, 58, 61, 66, 88-90, 95].

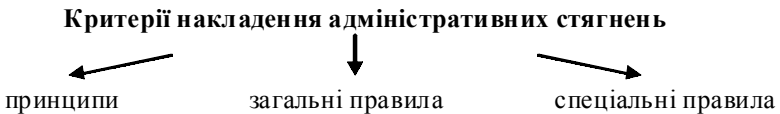
ТЕМА 1.4. ПОРЯДОК НАКЛАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ

План

1. Загальні правила накладення адміністративних стягнень.
2. Строки при накладенні адміністративних стягнень.
3. Спеціальні правила накладення адміністративних стягнень.
4. Звільнення від адміністративної відповідальності та від адміністративного стягнення.

Теоретичні та методичні рекомендації

Накладення адміністративних стягнень здійснюється на цілою низкою норм, які систематизовано подані у схемі на рис. 2.

Рис. 2. Критерії накладення адміністративних стягнень

Принципами накладення стягнень є загальновідомі принципи законності, гуманізму, справедливості, доцільності, рівності, індивідуалізації тощо.

Загальні правила накладення стягнень засновані на принципах та відображені в ст.33 КпАП. Окремо потрібно звернути увагу на перелік обставин, пом'якшуючих та обтяжуючих відповідальність, особливості їх врахування – ст.ст.34, 35. Доцільним є заповнення таблиці "Обставини, пом'якшуючі та обтяжуючі адміністративну відповідальність".

Вид обставини	Прояв
Обставини, пом'якшуючі адміністративну відповідальність	
Обставини, обтяжуючі адміністративну відповідальність	

При розгляді загальних правил накладення стягнень особливо слід зупинитись на видах та значенні *строків*, їх обчисленні, можливості переривання. Такими строками є: 1) строк адміністративного стягнення; 2) строк накладення адміністративного стягнення (строк давності); 3) строк, по закінченню якого особа вважається такою, що не піддавалася адміністративному стягненню.

Спеціальні правила накладення адміністративних стягнень стосуються накладення стягнень у випадках: 1) множинності адміністративних правопорушень – повторності та сукупності (ст.36 КУпАП); 2) завдання в результаті правопорушення матеріальної шкоди (ст.40). При аналізі цих правил розгляді потрібно приділити увагу загальним умовам їх дії та виняткам.

Обов'язковому вивченню підлягають випадки, коли норми КУпАП про адміністративну відповідальність (стягнення) не реалізуються: 1) *звільнення від адміністративної відповідальності* (застосування заходів громадського впливу, застосування усного зауваження, застосування дисциплінарної відповідальності – ст.ст.14, 15, 21, 22); 2) *звільнення від адміністративного стягнення* неповнолітніх віком від 16-ти до 18-ти років (ст.13).

Контрольні запитання та завдання: **1.** Які обставини пом'якшують відповідальність за адміністративні правопорушення? **2.** В який строк має бути накладене адміністративне стягнення? **3.** В якому випадку адміністративна комісія може вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди? **4.** Що є підставами звільнення від адміністративної відповідальності? **5.** Встановіть випадки, коли відсутня повторність при вчиненні адміністративного правопорушення. **6.** Визначте, наскільки реальним є сьогодні застосування заходів громадського впливу при вчиненні адміністративного правопорушення.

Тематика рефератів: **1.** Принципи накладення адміністративних стягнень. **2.** Індивідуалізація та справедливність при накладенні адміністративних стягнень. **3.** Обставини, що пом'якшують та обтяжують адміністративну відповідальність. **4.** Значення множинності адміністративних правопорушень при накладенні адміністративних стягнень. **5.** Завдання адміністративним правопорушенням майнової шкоди: міжгалузеві зв'язки.

Джерела: [4, 25-27, 30-31, 34, 36-42, 44, 55, 62, 79].

ТЕМА 2.1. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ

План

1. Критерії виділення спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності.
2. Адміністративна відповідальність іноземців та осіб без громадянства.
3. Адміністративна відповідальність неповнолітніх (від 16 до 18 років).
4. Адміністративна відповідальність посадових (службових) осіб.
Адміністративна відповідальність військовослужбовців.
5. Адміністративна відповідальність юридичних осіб.
6. Адміністративна відповідальність власників (водіїв) транспортних засобів.

Теоретичні та методичні рекомендації

Вивчення даної теми варто починати із з'ясування тих *додаткових ознак*, якими характеризуються так звані спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності. Ними є громадянство, вік, наявність статусу посадової особи або конкретна займана посада, стан здоров'я, родинні зв'язки, професія і т.д. Зважаючи на це, перелік спеціальних суб'єктів є значним та різноманітним.

Регулювання адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів передбачає наявність загального правила та винятків з нього; крім того, в КУпАП можуть бути передбачені спеціальні склади адміністративних правопорушень. Так, адміністративна відповідальність *іноземців та осіб без громадянства* передбачає відповідальність на загальних підставах, а спеціальним правилом є вирішення питань дипломатичним шляхом. Специфічним заходом впливу є адміністративне видворення (ст.ст. 16, 24 КУпАП). Потрібно звернути увагу на те, хто приймає таке рішення та хто відшкодовує відповідні витрати.

Регулювання адміністративної відповідальності *неповнолітніх* (від 16 до 18 років) передбачає за загальним правилом застосування не стягнень, а заходів виховного впливу, перелік яких студентам слід з'ясувати за ст.24-1.

Встановленню підлягають особливості адміністративної відповідальності *посадових (службових) осіб*, зокрема, розмір стягнення, випадки відповідальності осіб, які займають конкретні посади – ст.14, глава 15 КУпАП.

Адміністративна відповідальність *військовослужбовців* має розглядатися з урахуванням того, що загалом військовослужбовці несуть

відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень згідно з дисциплінарними статутами, але є винятки, коли вони несуть відповідальність на загальних підставах з урахуванням обмежень за ст.15.

При розгляді адміністративної відповідальності *юридичних осіб*, доцільним є вивчення процесу формування вчення про адміністративну відповідальність юридичних осіб, правового регулювання цієї відповідальності (див. джерела), адже студенти мають пам'ятати, що КУпАП встановлює адміністративну відповідальність лише для фізичних осіб. Окремо слід звернути увагу на специфіку вини юридичних осіб, види адміністративних правопорушень юридичних осіб (об'єктивно винне діяння, складне правопорушення, правопорушення з виділеним суб'єктом) та різноманітність стягнень (фінансові санкції, конфіскація майна, вилучення прибутку, зупинення дії або анулювання ліцензії, ліквідація юридичної особи тощо).

Новацією КУпАП є врегулювання особливостей відповідальності *власників (водіїв) транспортних засобів*. Слід звернути увагу на умову фіксації правопорушень в автоматичному режимі спеціальними технічними засобами, а також на випадки, коли правопорушення вчинив не власник транспортного засобу (ст.ст.14-1, 121-126, 130, 131).

Контрольні запитання та завдання: 1. Дайте визначення спеціального суб'єкта адміністративної відповідальності. 2. Які заходи виховного впливу застосовуються до неповнолітніх, які вчинили адміністративні правопорушення? Чи обов'язкове їх застосування? 3. Чим відрізняється адміністративна відповідальність військовослужбовців від загальних випадків адміністративної відповідальності? 4. Що дає підстави вважати, що в законодавстві України існує адміністративна відповідальність юридичних осіб? 5. Якими можуть бути дії власника транспортного засобу, якщо на нього накладене стягнення за правопорушення, вчинене іншою особою? 6. Неповнолітній Іванцов (17 років) пообіцяв своєму другу Антонову (16 років) принести у міський парк відпочинку мисливську гвинтівку батька і постріляти з неї. Коли Іванцов чекав Антонова, його було затримано нарядом міліції. Кваліфікуйте дії Іванцова та встановіть, яке стягнення може бути застосоване до нього і чи буде притягнутий до відповідальності його батько.

Тематика рефератів: 1. Адміністративна деліктоздатність та адміністративна відповідальність іноземних громадян та осіб без громадянства. 2. Законодавчий та науковий розвиток інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб. 3. Новації правового регулювання адміністративної відповідальності власників транспортних засобів. 4. Адмініст-

ративна відповідальність за корупційні правопорушення. 5. Порівняння адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Джерела: [4, 9-11, 14-18, 20, 21, 24-27, 31, 32, 35, 36-44, 48, 50, 59, 64, 67, 74, 78, 81, 84, 85].

ТЕМА 2.2. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

План

1. Провадження у справах про адміністративні правопорушення: поняття, правове регулювання, види та стадії.
2. Завдання та принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення.
3. Суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення.
4. Процесуальний статус суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення.
5. Доказування та докази у справах про адміністративні правопорушення.

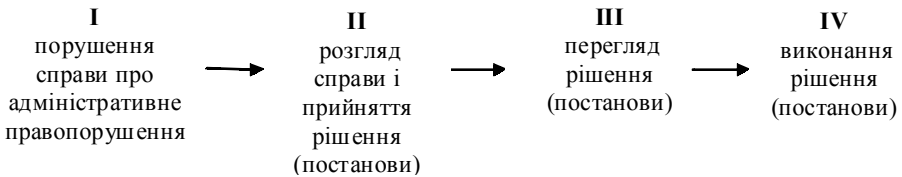
Теоретичні та методичні рекомендації

При вивченні даної теми слід пам'ятати, що провадження у справах про адміністративні правопорушення відноситься до адміністративно-юрисдикційних проваджень. Його поняття чинним законодавством не дається, однак воно вироблено наукою адміністративного права.

Слід звернути увагу, що *нормативною базою* даного провадження є КУпАП (глави 18-24 та розділ V), а також Закони України "Про державну виконавчу службу", "Про виконавче провадження", "Про прокуратуру" тощо.

Доцільним є здійснення *класифікації* проваджень у справах про адміністративні правопорушення за обсягом і складністю процесуальної діяльності та за суб'єктом відповідальності. Засвоєнню з даної теми підлягають *завдання* (ст.245 КУпАП) та *принципи* провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із *стадій*, кожна з яких включає певні етапи. Традиційно виділяють 4 стадії, причому I, II, IV стадії є обов'язковими, а III стадія – факультативною (див. рис. 3). Доцільним є вивчення не тільки вказаних стадій, які передбачає чинний КУпАП, а й наукових поглядів на стадії, зокрема виділення додаткових з них.

Рис. 3. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення

У провадженні у справах про адміністративні правопорушення беруть участь конкретні *суб'єкти* – компетентні органи (посадові особи); особа, яка притягається до адміністративної відповідальності; потерпілий тощо. Їх загальний перелік студенти можуть з'ясувати на підставі норм глави 21 КУпАП. Особливу увагу слід приділити встановленню *процесуального статусу* цих суб'єктів.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення обов'язково передбачає процес *доказування*. Потрібно визначити предмет та засоби доказування, порядок подання та оцінки *доказів* (ст.ст.252-252). Доречним є проведення класифікації доказів на прямі і непрямі, первісні і похідні, позитивні та негативні тощо.

Контрольні запитання та завдання: 1. Дайте поняття провадження у справах про адміністративні правопорушення. 2. Які стадії включає провадження у справах про адміністративні правопорушення? 3. Перелічіть суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення. 4. Охарактеризуйте процесуальний статус особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; потерпілого, законного представника. Встановіть співвідношення їх прав. 5. Назвіть засоби доказування у справах про адміністративні правопорушення. 6. Визначте порядок подання та витребування доказів у справах про адміністративні правопорушення.

Тематика рефератів: 1. Процес доказування у справах про адміністративні правопорушення. 2. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в провадженні у справах про адміністративні правопорушення. 3. Основні помилки уповноважених органів при накладенні адміністративних стягнень та питання їх оскарження. 4. Особливості стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. 5. Співвідношення адміністративного процесу та провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Джерела: [4, 25-27, 29, 30-31, 36-42, 44, 54, 63, 71, 75, 76, 77, 87, 91, 92, 94].

ТЕМА 2.3. ПОРУШЕННЯ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

План

1. Загальна характеристика стадії порушення справи про адміністративне правопорушення.
2. Обставини справи, які підлягають встановленню.
3. Протокол про адміністративне правопорушення.
4. Передача справи за належністю (за підвідомчістю).

Теоретичні та методичні рекомендації

Порушення справи про адміністративне правопорушення є першою стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення. Студентам необхідно встановити *значення* цієї стадії та звернути увагу на співвідношення понять "порушення справи про адміністративне правопорушення" та "адміністративне розслідування".

При вивченні даної теми слід мати на увазі, що *підстави для порушення справи* не визначені в КУпАП, однак є обставини, за наявності яких адміністративна справа не порушується, а порушена припиняється – ст.247.

Обставини справи, які підлягають встановленню, доречно розглядати через класифікацію на обставини, які мають значення для кваліфікації правопорушення, для індивідуалізації відповідальності, для попередження правопорушень.

Обов'язково мають бути розглянуті питання, що стосуються основного процесуального документу на стадії порушення справи – *протоколу про адміністративне правопорушення*. Перелік відомостей, які вказуються у протоколі, подається у ст.256 КУпАП. Слід звернути увагу на випадки, коли протокол не складається (ст.258), та на перелік осіб, які мають право складати протокол (ст.255).

У провадженні у справах про адміністративні правопорушення можлива передача справи за належністю (за *підвідомчістю*). Вивчення цього питання доцільне при врахуванні різновидів підвідомчості – видової (обов'язкової, альтернативної), посадової та територіальної.

Контрольні запитання та завдання: **1.** Дайте визначення порушення справи про адміністративне правопорушення. **2.** Встановіть самостійно підстави для порушення справи про адміністративне правопорушення. **3.** Назвіть адміністративні правопорушення, при вичисленні яких не складається протокол. **4.** Які особливості альтернативної підвідомчості справ про адміністративні правопорушення? **5.** Дайте перелік обставин справи,

які матимуть значення для індивідуалізації адміністративної відповідальності. **6.** Яке значення має встановлення юрисдикційним органом причин та умов адміністративного правопорушення? **7.** Складіть проект протоколу про адміністративне правопорушення по ст. 106-2 КпАП (незаконні посів та вирощування снотворного маку чи конопель).

Тематика рефератів: **1.** Підстави порушення справи про адміністративне правопорушення. **2.** Проблема визнання стадії адміністративного розслідування. **3.** Документи, які фіксують адміністративне правопорушення. **4.** Забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. **5.** Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення.

Джерела: [4, 25-27, 29-31, 36-42, 44, 53, 54, 72].

ТЕМА 2.4. РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

План

1. Загальні характеристики розгляду справи про адміністративне правопорушення: етапи, місце та строки.

2. Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

3. Підготовка до розгляду справи про адміністративне правопорушення.

4. Слухання справи про адміністративне правопорушення.

5. Прийняття постанови (рішення) у справі про адміністративне правопорушення та доведення її до відома.

Теоретичні та методичні рекомендації

Розгляд справи про адміністративне правопорушення та прийняття рішення є центральною стадією провадження. Студентам необхідно встановити *етапи*, проходження яких передбачає дана стадія; *органи (посадових осіб)*, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (розділ III КУпАП); *місце* розгляду справи (ст.276).

Строк розгляду справи про адміністративне правопорушення може бути загальним (15 днів) чи скороченим (7, 5, 3 дні, протягом доби), враховуючи специфіку окремих правопорушень (ст.277).

Підготовка справи до розгляду передбачає, що юрисдикційний орган вирішує низку питань, які мають значення для справи (ст.278). Студенти мають знати, що особа, яка притягається до відповідальності, не завжди повинна бути присутня при розгляді справи.

Необхідно прослідкувати порядок *слухання справи* (ст.279) та встановити ті обставини, що мають бути встановлені при розгляді справи (ст.280).

За результатами розгляду справи, як правило, юрисдикційний орган *виносить постанову*. Слід з'ясувати види постанов, перелік яких є вичерпним. Вимоги до постанови у справі про адміністративне правопорушення доречно поділити на загальні та додаткові. Крім цього, потрібно розглянути питання про доведення постанови (рішення) до відома, перелік суб'єктів, до відома яких вона доводиться (ст.ст.282-285).

Контрольні запитання та завдання: 1. Назвіть органи, які розглядають справи про адміністративні правопорушення. 2. Як визначається місце розгляду справи? 3. Які види постанов у справах про адміністративні правопорушення визначені у КУпАП? 4. Опишіть порядок доведення постанови до відома. 5. Назвіть строки розгляду справ про адміністративні правопорушення (із наведенням прикладів статей). 6. Порівняйте порядок слухання справи про адміністративне правопорушення та цивільних, кримінальних справ. 7. Складіть проект постанови у справі про адміністративне правопорушення по ст. 173 КпАП (дрібне хуліганство).

Тематика рефератів: 1. Розгляд справи як центральна стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення. 2. Значення строків у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. 3. Судочинство у справах про адміністративні правопорушення. 4. Постанова (рішення) у справі про адміністративне правопорушення. 5. Органи, які розглядають справи про адміністративні правопорушення.

Джерела: [4, 25-27, 29-31, 36-42, 44, 80].

ТЕМА 2.5. ПЕРЕГЛЯД І ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВ (РІШЕНЬ) У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

План

1. Загальна характеристика стадії перегляду постанов (рішень) у справах про адміністративні правопорушення.
2. Процедура перевірки законності постанови (рішення) та винесення рішення по скарзі, протесту прокурора.
3. Загальна характеристика стадії виконання постанови (рішення) про накладення адміністративного стягнення.
4. Виконання постанов (рішень) про накладення окремих видів адміністративних стягнень.

Теоретичні та методичні рекомендації

Стадія перегляду постанов (рішень) є обов'язковою для провадження у справах про адміністративні правопорушення. Закон конкретно

визначає суб'єктів, які можуть *оскаржити* постанову (подати апеляційну скаргу), та строк оскарження, а також адресат подання скарги (ст.ст.287-289, 294 КУпАП). Потрібно взяти до відома, що КУпАП передбачає альтернативне оскарження залежно від виду постанови у справі (ст.288).

Окремо слід звернути увагу на роль прокурора на стадії перегляду, який праві заявити *протест* на постанову по справі про адміністративне правопорушення (ст.ст.288, 290, 294).

З'ясуванню підлягає *порядок і строк* розгляду скарги (протесту), а також *рішення*, які приймаються за результатами їх розгляду (ст.ст.292-297).

Характеристика стадії виконання постанови (рішення) про накладення адміністративного стягнення неможлива без розгляду *етапів* цього виконання, *суб'єктів*, які звертають постанову до виконання та які виконують її, а також які контролюють виконання (ст.ст.300, 305 КУпАП, Закон України "Про виконавче провадження"). Особливо слід приділити увагу діяльності державної виконавчої служби та органів внутрішніх справ.

Студенти мають знати, що загалом постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з дня її винесення. При цьому потрібно зауважити про можливість *відстрочки виконання* та *випадки припинення виконання*. Однак, слід знати й граничний *строк виконання постанови* (ст.ст. 299-303 КУпАП).

Порядок виконання постанов (рішень) про накладення адміністративних стягнень доречно розглядати *за окремими видами стягнень* (глави 26-32 КУпАП).

Необхідно мати на увазі новації законодавства, що стосуються порядку виконання громадських робіт, та звернути увагу на те, що виконують його органи Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Потрібно згадати про відшкодування майнової шкоди, яке можливе по справі про адміністративне правопорушення (виконання врегульоване главою 33 КУпАП) та адміністративне видворення за межі України, що може застосовуватися до іноземців та осіб без громадянства (порядок виконання врегульований Законом України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства").

Контрольні запитання та завдання: 1. Хто може оскаржити постанову по справі про адміністративне правопорушення і в який строк? 2. Назвіть види рішень, які орган (посадова особа) може прийняти при розгляді скарги або протесту на постанову про накладення адміністра-

тивного стягнення? **3.** Дайте перелік суб'єктів, які виконують постанови про накладення адміністративних стягнень, та нормативну базу, на підставі якої вони діють. **4.** Яким є порядок виконання постанови про позбавлення права керування транспортними засобами? **5.** Порівняйте порядок виконання оплатного вилучення предмета та конфіскації. **6.** Складіть проект скарги на постанову у справі про адміністративне правопорушення по ст. 173-2 КпАП (вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису).

Тематика рефератів: **1.** Нагляд за додержанням адміністративно-деліктного законодавства. **2.** Правова допомога особам, які притягаються до адміністративної відповідальності. **3.** Виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення про накладання майнових стягнень. **4.** Виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення про накладання стягнень, спрямованих на особу порушника. **5.** Процедура перегляду постанов (рішень) у справах про адміністративні правопорушення.

Джерела: [4, 12, 13, 19, 21, 22, 25-27, 29-31, 33, 36-42, 44, 51, 83, 96].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України. – Х.: ІНГВІНІ, 2009.
2. Господарський кодекс України. – Х.: ІНГВІНІ, 2009.
3. Земельний кодекс України. – К.: Атіка, 2009.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – Х.: ІНГВІНІ, 2009.
5. Кримінальний кодекс України. – К.: Атіка, 2009.
6. Лісовий кодекс України. – К.: Атіка, 2009.
7. Митний кодекс України. – К.: Видавничий дім "Скіф", 2009.
8. Повітряний кодекс України. – К.: Атіка, 2009.
9. Закон України "Про засади запобігання та протидії корупції" від 11.06.2009 // zakon.rada.gov.ua.
10. Закон України "Про ветеринарну медицину" в ред. від 16.11.2006 // zakon.rada.gov.ua.
11. Закон України "Про виключну (морську) економічну зону" від 16.05.1995 // zakon.rada.gov.ua.
12. Закон України "Про виконавче провадження" від 21.04.1999 // zakon.rada.gov.ua.
13. Закон України "Про державну виконавчу службу" від 24.03.1998 // zakon.rada.gov.ua.
14. Закон України "Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування" від 14.10.1994 // zakon.rada.gov.ua.
15. Закон України "Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень" від 11.06.2009 // zakon.rada.gov.ua.
16. Закон України "Про державну службу" від 16.12.1993 // zakon.rada.gov.ua.
17. Закон України "Про дипломатичну службу" від 20.09.2001 // zakon.rada.gov.ua.
18. Закон України "Про міліцію" від 20.12.1990 // zakon.rada.gov.ua.
19. Закон України "Про об'єднання громадян" від 16.06.1992 // zakon.rada.gov.ua.
20. Закон України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" от 04.02.1994 // zakon.rada.gov.ua.
21. Закон України "Про прокуратуру" від 05.11.1991 // zakon.rada.gov.ua.
22. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 № 83 "Про

затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків" // zakon.rada.gov.ua.

23. Постанова Верховної Ради України "Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі" від 23.06.1995 // zakon.rada.gov.ua.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Монографії, підручники та навчальні посібники

24. *Гладун З.С.* Адміністративне право України: Акад. курс: У 2 ч.: Підручник для юрид. спец. вищ. навч. закл. / Відп. ред. *В.Б. Авер'янов*. – К.: Юрид. думка, 2004.

25. *Жуковский А.Г.* Административная ответственность: вопросы теории и практики. – Х.: Право, 2002.

26. Кодекс Украины об административных правонарушениях: Научно-практический комментарий / Под общ. ред. *А.С. Васильева*. – Х.: Одиссей, 2002.

27. *Колпаков В.К.* Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2004.

28. *Кузьменко О.В., Гуржій Т.О.* Адміністративно-процесуальне право України: Підручник. – К.: Атіка, 2008.

29. *Лук'янець Д.М.* Інститут адміністративної відповідальності: Монографія. – К.: Вид-во "Паливода Я.В.", 2001.

30. *Миколенко А.И.* Административный процесс и административная ответственность в Украине: Учебное пособие. – Х.: Одиссей, 2004.

31. *Попов Л.Л., Круглов В.А.* Административно-деликтное право: Учебное пособие. – М.: Изд. деловой и учеб. лит., 2005.

32. *Фурса С.Я., Щербак С.В.* Виконавче провадження в Україні: Навч. посіб. для вузів. – К.: Атіка, 2000.

33. *Хорощак Н.В.* Адміністративні стягнення за законодавством України: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Монографії, навчальні посібники, довідники

34. *Агеева Е.А.* Юридическая ответственность в государственном управлении (социолого-правовой аспект). – Л.: Изд-во ЛГУ, 1990.

35. Административное право Украины: Учебник / Под общ. ред. *С.В.Кивалова*. – Х.: Одиссей, 2004.

36. Адміністративне право України / За ред. *Ю.П. Битяка*. – Х.: Юрінком Інтер, 2005.

37. Адміністративне право України: Акад. курс: Навч. посіб. для студентів та магістрантів вищ. навч. закладів по спец. "Правознавство". – Тернопіль: Карт-Бланш, 2004.

38. Адміністративне право України: Словник-довідник / Укл.: *В.К. Шкарупа, Ю.А. Ведерніков, В.Г. Підчибій*. – Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України, 2001.

39. Адміністративне право: Навч. посіб. / *О.І. Остапюк, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль*. – К.: Всеукр. асоц. вид. "Правова єдність", 2008.

40. *Ведерніков Ю.А., Шкарупа В.К.* Адміністративне право України: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005.

41. *Данілюкевич М.І.* Адміністративне право України: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України, 2005.

42. *Матіос А.В.* Адміністративна відповідальність посадових осіб: Монографія. – К.: Знання, 2007.

43. *Стеценко С.Г.* Адміністративне право України: Навч. посіб. – К.: Атіка, 2008.

Наукові статті

44. *Аверьянов В., Лук'янець Д., Хорощак Н.* Потрібні нові концептуальні засади створення проекту Кодексу України про адміністративні проступки // *Право України*. – 2004. – № 11 – С. 11–13.

45. *Аверьянов В.Г., Лук'янець Д.Н.* О правовой природе административной ответственности // *Юридична практика*. – 2001. – № 18. – С. 10.

46. *Банчук О.* Концепція Кодексу про адміністративні проступки стала предметом обговорення // *Право України*. – 2006. – № 7. – С. 142–145.

47. *Бондар В.* Особливості визначення суб'єкта адміністративної відповідальності // *Підприємництво, господарство і право*. – 2007. – № 7. – С. 67–68.

48. *Бородін І.* Адміністративно-деліктне право та адміністративно-деліктне процесуальне право як самостійні галузі права // *Юридична Україна*. – 2006. – № 7. – С. 11–15.

49. *Василюк С., Косима А.* Зарубіжний досвід притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності // *Право України*. – 2006. – № 2. – С. 131–134.

50. *Голобородько Д.* Напрями вдосконалення правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ щодо видворення іноземців за межі України // *Право України*. – 2008. – № 8. – С. 46–49.

51. *Голосніченко І.* Перспективні положення кодифікації норм правового інституту адміністративної відповідальності // *Право України*. – 2006. – № 8. – С. 60–63.

52. *Голосніченко І.* Прогалини у правовому регулюванні порушення провадження в справі про адміністративні правопорушення // *Право України.* – 2003. – № 7. – С. 73–76.

53. *Голосніченко І., Стахурський М., Золотарьова Н.* Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження у справах про адміністративні проступки // *Право України.* – 2002. – № 2. – С. 26–29.

54. *Гончарук С.* Феномен повторності в адміністративно-деліктному законодавстві // *Право України.* – 2008. – № 3. – С. 76–80.

55. *Гончарук С.Т.* Адміністративні стягнення в системі заходів адміністративного примусу та проблеми їх вдосконалення // *Бюлетень Міністерства юстиції України.* – 2006. – № 6. – С. 35–45.

56. *Грибанова М.* Правосуб'єктні підстави адміністративної відповідальності фізичних осіб // *Право України.* – 2001. – № 12. – С. 39–43.

57. *Демський Е.* Співвідношення адміністративної та господарської відповідальності // *Юридична Україна.* – 2005. – № 9. – С. 24–28.

58. *Дяченко О.* Визначення суб'єкта адміністративного правопорушення та його окремих ознак: окремі проблеми // *Право України.* – 2001. – № 8. – С. 83–86.

59. *Загуменник В.* Щодо необхідності вдосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності // *Вісник прокуратури.* – 2006. – № 7. – С. 99–102.

60. *Кізіма Н.* Особливості застосування конфіскації як одного з видів адміністративних стягнень // *Право України.* – 2001. – № 4. – С. 80–82.

61. *Кінаш Я.* Відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконним притягненням до адміністративної відповідальності // *Право України.* – 2002. – № 5. – С. 34–37.

62. *Кінаш Я.* Розслідування кримінальних справ з використанням доказів адміністративного провадження // *Право України.* – 2001. – № 10. – С. 51–53.

63. *Ковальчук Ю.* Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх // *Право України.* – 2003. – № 6. – С. 111–113.

64. *Коломієць Т., Федоров І.* Принципи кодифікації адміністративно-деліктного законодавства України // *Право України.* – 2006. – № 6. – С. 14–18.

65. *Коломієць Т.* Система адміністративних стягнень за законодавством про адміністративні правопорушення України // *Право України.* – 2002. – № 2. – С. 31–35.

66. *Колтаков В.* Адміністративна деліктоздатність іноземців: проблеми регулювання відповідальності // *Право України.* – 2004. – № 1. – С. 81–84.

67. *Колтаков В.* Адміністративно-деліктна законотворчість: поняття і функції // *Право України.* – 2002. – № 6. – С. 25–27.

68. *Колтаков В.* Кодекс України про адміністративні правопорушення: пошук нової парадигми // Право України. – 2004. – № 7. – С. 85–89.

69. *Колтаков В.* Стан дослідження проступку в українському адміністративному праві // Право України. – 2005. – № 6. – С. 25–28.

70. *Колтаков В.* Структура адміністративно-деліктного процесу // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 23–26.

71. *Колтаков В.* Теоретичний вимір законодавчого регулювання порушення справи про адміністративний проступок // Право України. – 2005. – № 2. – С. 10–12.

72. *Колтаков В.К.* Адміністративно-деліктне право у юридично-галузевій парадигмі // Право України. – 2002. – № 4. – С. 17–21.

73. *Корж-Ікаєва Т.* Адміністративна відповідальність неповнолітніх іноземців та неповнолітніх осіб без громадянства // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 10. – С. 58–60.

74. *Ктіторов М.* Докази та адміністративне стягнення: проблеми співвідношення // Право України. – 2007. – № 8. – С. 101–104.

75. *Ктіторов М.* Системність принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення // Право України. – 2006. – № 5. – С. 17–22.

76. *Кузьменко О.* Адміністративний процес: сутність та структура // Право України. – 2003. – № 2. – С. 22–25.

77. *Лук'янець Д.* До проблеми систематизації заходів адміністративної відповідальності юридичних осіб // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 11. – С. 12–16.

78. *Лук'янець Д.* Проблеми застосування конфіскації як адміністративного стягнення // Право України. – 2006. – № 2. – С. 110–113.

79. *Лук'янець Д.* Процесуальні засади адміністративної відповідальності // Право України. – 2006. – № 7. – С. 116–121.

80. *Лук'янець Д.* Процесуальні конструкції адміністративної відповідальності колективних суб'єктів // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 8. – С. 35–39.

81. *Матюс А.* Зміст та сутність адміністративної відповідальності // Право України. – 2006. – № 2. – С. 9–12.

82. *Миронюк Р.* Діяльність органів внутрішніх справ з виконання постанов про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу // Право України. – 2001. – № 11 – С. 60–63.

83. *Мінка Т.* Видворення іноземних громадян як міра відповідальності за порушення порядку перебування в Україні // Право України. – 2001. – № 9. – С. 70–73.

84. *Попов Ю., Кільдюшкіна О.* Адміністративна відповідальність юридичних осіб: проблема системного впорядкування // *Право України.* – 2006. – № 7. – С. 146–148.

85. *Потапова С.* Поняття адміністративної відповідальності та її ознаки // *Підприємництво, господарство і право.* – 2008. – № 9. – С. 40–43.

86. *Приймаченко Д.* Доказове значення пояснення особи, як притягається до відповідальності // *Право України.* – 2001. – № 5. – С. 53–58.

87. *Радзівон С.* Проблеми юридичного тлумачення термінів "адміністративний огляд" та "адміністративний обшук" // *Право України.* – 2005. – № 3. – С. 9–12.

88. *Рябченко О.П.* Сутність адміністративно-господарських санкцій // *Вісник Верховного Суду України.* – 2009. – № 2. – С. 37–40.

89. *Сквірський І.О.* Виправні роботи як вид адміністративного стягнення // *Держава і право.* – 2007. – Вип.35. – С. 294–298.

90. *Стахурський М.* Проблеми реформування адміністративно-юрисдикційного процесу // *Право України.* – 2002. – № 3. – С. 27–29.

91. *Тичкул О.В.* Поняття та види стадій адміністративного провадження // *Держава і право.* – 2007. – Вип.36. – С. 303–306.

92. *Федоров І.* Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України: деякі аспекти запозичення зарубіжного досвіду // *Право України.* – 2005. – № 12. – С. 83–86.

93. *Фелик В.* Особливості компетенції органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод громадян у провадженні в справах про адміністративні правопорушення // *Право України.* – 2008. – № 12. – С. 59–65.

94. *Черв'якова О.* Актуальні питання забезпечення прав громадян, підданих адміністративному арешту // *Право України.* – 2006. – № 2. – С. 35–37.

95. *Шуба В.* Нагляд за додержанням законів про адміністративне правопорушення // *Вісник прокуратури.* – 2006. – № 7. – С. 18–25.

Зміст

ВСТУП	3
АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ	4
Тема 1.1. Інститут адміністративної відповідальності	6
Тема 1.2. Адміністративне правопорушення, його види. Склад адміністративного правопорушення	8
Тема 1.3. Адміністративне стягнення та інші види адміністративного примусу	10
Тема 1.4. Порядок накладання адміністративного стягнення	12
Тема 2.1. Адміністративна відповідальність спеціальних суб'єктів ...	14
Тема 2.2. Проведення у справах про адміністративні правопорушення: загальна характеристика	16
Тема 2.3. Порушення справи про адміністративне правопорушення ..	18
Тема 2.4. Розгляд справ про адміністративні правопорушення	19
Тема 2.5. Перегляд і виконання постанов (рішень) у справах про адміністративні правопорушення	20
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	23
Основна література	24
Додаткова література	24